

och identitet uppstår. Utgående från Paul Rabinows diskussion om "biosocialitet" (eng. biosociality), varmed avses att såväl natur som kultur ges nya innebörder, samt Donna Haraways cyborgbegrepp (en metafor för hur avancerad teknologi intervenerar i människors liv) finner Lundin inte helt överraskande att människor som genomgått xenotransplantationer omtolkar synen på vad som är mänskligt och naturligt. Detta, menar författaren, är karakteristiskt för moderniteten och biosocialiteten. Även om utvecklingen inom den moderna biomedicinska teknologin går snabbt och ställer människor inför val som vi för några decennier sedan knappast trodde möjliga, infinner sig ändå frågan om inte människor i alla tider – i viss utsträckning och inom vissa givna ramar – tvingats att anpassa och omtolka sina uppfattningar om kropp, natur och kultur. Lundin ger under alla förhållanden inblick i ett dynamiskt forskningsfält, där mötet mellan humanistiska och naturvetenskapliga infallsvinklar visat sig vara fruktbart.

Språkligt sett är *Amalgamations* en lättillgänglig bok, bortsett från viss terminologi som t.ex. "semior-morfa objekt". En fråga man här ställer sig gäller den tilltänkta läsekretsen. Att boken är tänkt att läsas utanför Sveriges gränser är plausibelt, eftersom den är skriven på engelska. Men är det till de redan införstådda, dvs. andra akademiker, som boken vänder sig eller finns det en bakomliggande tanke om att nå en större läsekrets? Vissa bidrag är skrivna på ett sätt som gör dem relativt lättillgängliga för en bredare publik, medan andra i högre grad är präglade av ett akademiskt språkbruk. Eller är boken tänkt att fungera som kurslitteratur? Om detta får vi ingenting veta.

Sammanfattningsvis kan sägas att *Amalgamations* är en intresseväckande antologi, som visar hur etnologer och antropologer genom en kulturvetenskaplig lins kan betrakta och tolka teknik i vid bemärkelse, ett perspektiv som det är angeläget att vidareutveckla och fördjupa bland humanister.

Birgitta Meurling & Anci Norlén, Uppsala

Lennart Börnfors: *Anori folkupplaga. Släktforskning som folkrörelse*. Landsarkivets i Lund skriftserie 9. Lund 2001. 95 s. ISBN 91-971044-7-7.

"1000 år. En människa kan bli 100. Vikingatiden är bara 10 långa liv bort." Med dessa suggestiva ord inleder Olle Häger och Hans Villius ett av sina uppskattade

historiska program för svensk television. Tanken svindlar inför tidsperspektivet om 1000 år. Det är en lång tid, ofattbart lång på många sätt, men mäter man den i människoliv blir den på ett nästan magiskt sätt ändå överskådlig, gripbar och därför också relativt kort. Genom ett retoriskt knep får Häger och Villius oss att känna släktskapen bakåt som något både naturligt och åtkomligt. Att det också är något som vi människor gärna vill visar etnologen Lennart Börnfors i sin utmärkta lilla bok om släktforskning, *Anori folkupplaga*. Han har där studerat släktforskning som en folkrörelse utifrån ett klassiskt etnologiskt angreppssätt, nämligen genom att fråga ut dem aktivt som håller på.

I sin bok ger Börnfors dels en nyttig historisk tillbakablick på släktforskning som fenomen i vårt land. Han visar dels att forskningen inte är en helt modern företeelse, dels att den en gång handlade om adliga ätter och borgerliga släkter, som ansåg att det var viktigt att belysa sin härkomst för att säkra sin sociala position. Han presenterar också den viktigaste litteratur som genom åren skrivits om släktforskning, dvs. metodologiska handledningar och enskilda släktutredningar. Men det han främst intresserar sig för är vilka drivkrafterna är bakom släktforskningen och varför den kommit att bli en så betydande folkrörelse. Dessvärre definierar han inte begreppet folkrörelse, men han tycks mena att det är en företeelse som engagerar många icke-professionella forskare.

Börnfors drar fram några praktiska förhållanden som bidragit till att främja släktforskningen. Han nämner dels den i Sverige rika tillgången på källmaterial, dels hur tillgängligheten till detta material har främjats både genom tryckfrihetsförordningen och den moderna teknologin. Vårt land har nämligen inte bara stora materialsamlingar att ösa ur, här finns också en lag som medger alla svenska medborgare i princip fri tillgång till materialet. Om släktforskaren en gång var tvingad att uppsöka landsarkiven för att se på originalmanuskript, kan han idag dessutom, tack vare modern teknik, enkelt beställa microfiche-kort av källmaterialet för att studera det hemma i bostaden eller på närmaste folkbibliotek. Dessa förhållanden, menar Börnfors, bidrar till att släktforskning kan utövas av så många.

Men det som mest intresserar Börnfors är ändå individernas, dvs. de aktiva släktforskarnas, personliga motiv till att bedriva forskning. Han ställer sig frågor om hur forskarnas intresse väcktes, hur de började sin forskning, hur de betraktar sin forskargärning och vad de förväntar sig att få ut av den. Inte helt oväntat svarar

hans informanter ofta att de hörde äldre släktingar berätta om förfäderna eller att de inspirerades av fynd av gamla fotografier eller brevsamlingar, fotografier och brev som pockade på undersökning. De flesta är också överens om att släktoforskningen är ett slags detektivarbete som är intressant i sig, samtidigt som det leder till större känsla av samhörighet med den egna historien, med den förflutna tiden och med olika platser. Människor känner trygghet och tillfredsställelse i att knyta ihop sig med historien och förfäderna, att känna sin plats i en lång kedja levnadsöden.

Genom att mer teoretiskt diskutera hur bl.a. tid och plats används av människor i det levda livet försöker Börnfors problematisera och "lyfta" sin undersökning, så att den inte bara blir rent deskriptiv. Han för dock inte denna problematisering särskilt långt utan stannar mest vid goda ansatser. Skälen till detta kan vara många, men jag misstänker att han främst velat anpassa sin bok till släktoforskarnas behov och inte till det stora vetenskapliga samfundets. Därför är analysen kanske lite ytlig, men det förtar inte intrycket av boken som såväl sakligt intressant som angenäm att läsa. Som etnolog tycker jag dessutom att det är mycket värdefullt att författaren så ofta låter sina informanter komma till tals i längre och kortare citat.

Agneta Lilja, *Flemingsberg*

Christina Fjellström & Håkan Liby: *Det svenska julbordet. Rätter, riter och rätter från år 1000 till 2000*. Carlssons, Stockholm 2000. 144 s., ill. ISBN 91-7203-996-5.

I inledningen till boken *Det svenska julbordet. Rätter, riter och rätter från 1000 till 2000* säger Christina Fjellström och Håkan Liby: "Som kulturhistoriker och matforskare fann vi det naturligt att skriva en bok om svensk helgmat. Att ge sig in på julmaten, som så många andra redan har gjort, kändes emellertid lite vanskligt till att börja med. Men vi tog det som en utmaning." De här inledande raderna fick mig att fundera över studiens tillkomst och särprägel. Varför skriva en bok på ett tema som redan är väldokumenterat? För att ta reda på mer om bakgrunden till bokens tillkomst samt dess syfte ringde jag upp en av författarna, Christina Fjellström. Hon inleder vårt samtal med att berätta om hur idén till boken föddes genom ett önskemål ifrån Trygve Carlsson på Carlssons bokförlag. Han ville att någon skulle skriva om det svenska julbordet som sådant. Hans

intentioner var att boken skulle handla om det speciella och traditionsenliga med det svenska julbordet. Det ville inte författarna. Efter långa diskussioner valde de istället en annan infallsvinkel som handlade om att söka den mångfald av betydelser och värden som julbordet har fått över tid och i olika sociala rum. För att göra studien hanterlig lades fokus på julmaten, inte på de seder och bruk som förknippas med denna högtid. Utifrån ett antal olika aspekter har författarna därefter skärskådat det svenska julbordet. Kronologin löper från vikingatid fram till idag i sökandet efter svar om julbordets rätter, riter och rötter. Och Fjellström menar att bokens tillkomst bör ses som en forskningsresa, en process där många upptäckter på vägen ledde till nya frågor. "I genomgången av materialet väcktes frågor som vi bara måste få svar på. Bland annat talade många informanter om vikten av att gå ut och äta julbord. Det fick oss att fundera över restaurangernas betydelse och vi insåg hur konsumtionssamhällets snabba modeväxlingar även har påverkat det svenska julbordet", förklarar Fjellström. En annan ambition som växte fram under arbetets gång var insikten om att utöka kunskaperna om julbordets regionala skillnader utifrån aspekter som ekonomi och näring. Ett exempel på denna ansats kan skönjas när författarna säger att: "Julsovlet, i den rika omfattning som beskrivits från södra Sverige, och i synnerhet Skåne, var ingalunda en självklarhet i landets övriga delar. I de områden där boskapsskötsel och mjölkberedning var dominerande näringar, övertog smör och ost den roll sovlet spelade i de sydsvenska landskapen."

Fjellström berättar vidare om hur julbordstraditionerna speglar en idealbild om hur det ska vara. Men vad författarna såg var att samtidigt som julbordet i stor utsträckning handlar om djupt rotade traditioner skvallrar det också om förändring på olika plan. Att vi lever i ett sekulariserat samhälle har en stor betydelse. Det gör att vi trots allt kan förhålla oss till julbordet på olika sätt, menar Fjellström. Hon tar förändrade familjemönster som ett exempel på samhällets, men givetvis också julbordets, föränderlighet.

Fjellström nämner det vegetariska julbordets intåg på 1970-talet. Vid den här tidpunkten fick det vegetariska alternativet ofta en egen bilaga i många mattidningar. Men utan att gestaltas i bilder. Något som Fjellström anser vara symptomatiskt om man ser till vikten av att förmedla julmatens traditionsstabilitet som ideal.

Det vegetariska julbordet var ett resultat av 70-talets hälsotrender. Då var syftet med införandet av vegetabi-